

УДК 657.15(07)

Бродська І.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

© Бродська І.І.

Стаття присвячена висвітленню методичних питань щодо формування фінансових ресурсів підприємств для цілей проведення оцінки вартості підприємств та обґрунтуванню доцільності процедур інфляційного коригування, нормалізації та трансформації фінансової звітності з урахуванням чинного в Україні законодавства в сфері бухгалтерського обліку.

Ключові слова: фінансові ресурси, інфляційні коригування, майно, капітал, амортизаційна політика.

The article deals with methodological issues regarding the formation of financial resources of enterprises for purposes of business valuation and feasibility of procedures inflationary adjustment, normalization and transformation of financial statements subject to legislation of Ukraine in accounting .

Keywords: financial resources, inflationary adjustments, property, capital recovery.

Статья освещает методические вопросы формирования финансовых ресурсов предприятий для целей проведения оценки стоимости предприятий и обоснованию целесообразности процедур инфляционной корректировки, нормализации и трансформации финансовой отчетности с учетом действующего в Украине законодательства в сфере бухгалтерского учета.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, инфляционные корректировки, имущество, капитал, амортизационная политика.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Трансформаційні процеси в економіці позначилися на механізмі забезпечення фінансовими ресурсами промислових підприємств, що зумовило необхідність наукового осмислення й теоретичного обґрунтування цих процесів та шляхів адаптації даного механізму до сучасних умов господарювання. Актуальність розгляду зазначених проблем посилюється тією обставиною, що з початку перебудови економіки країни, більшість підприємств змінили форму власності та організаційно-правову форму господарювання,

внаслідок чого третина з них є збитковими. Це зумовлює постійне зростання значущості теоретичного осягнення нових підходів до формування й використання фінансових ресурсів та розробки напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо активізації ролі фінансових інструментів у соціально-економічних процесах промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних засад процесів формування і використання фінансових ресурсів зробили видатні вчені економічної науки, зокрема, В. Борисова, О. Василик, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, П. Канінський, І. Кириленко, М. Коденська, М.І. Крупка, П. Лайко, Ю. Лузан, І. Лукінов, Ю. Лупенко, М. Малік, О.Могильний, А. Поддєрьогін, П. Саблук, В. Ситник, П. Стецюк, Л. Худолій, А.Чупіс та ін. Вони збагатили економічну науку фундаментальними ідеями, які стали фактором нових світоглядних орієнтацій. Під впливом їхніх досліджень суттєво змінилися уявлення про систему кредитного забезпечення, ціноутворення, оподаткування підприємств, що означило новий етап у їх вивченні.

Цілі статті. Цілями написання даної статті є врегулювання проблем забезпечення фінансовими ресурсами промислових підприємств, умов та факторів, що впливають на ці процеси, їх специфіку, взаємозумовленість та взаємозв'язок. Більшість дослідників розглядають окремо економічні, організаційні, фінансові аспекти цієї складної проблеми, що обмежує можливості комплексного її розв'язання. Недостатня увага приділяється визначенню теоретичних засад функціонування механізму забезпечення фінансовими ресурсами діяльності і економічного розвитку промислових підприємств.

Виробнича і фінансова діяльність підприємств починається з формування фінансових ресурсів. Вони створюють передумови для стабільного процесу виробництва, його постійного зростання, а також визначають конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на ринку. Перспективи розвитку підприємства визначаються його можливостями у нарощенні та залученні фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На нашу думку, для науково обґрунтованого визначення поняття фінансових ресурсів треба чітко визначити ті критерії, яким воно повинно відповідати. До них належать джерела створення, форми виявлення, цільове призначення.

Формування фінансових ресурсів здійснюється за рахунок низки джерел. На основі права власності розрізняють дві великі групи джерел: власні і залучені. Можлива більш детальна класифікація: власні й прирівняні до них засоби; ресурси, що мобілізуються на фінансовому ринку; грошові надходження в порядку перерозподілу.

Первісне формування фінансових ресурсів відбувається в момент створення підприємства, коли формується статутний капітал.

Фінансові ресурси формуються головним чином за рахунок прибутку (від основної та інших видів діяльності), а також виручки від реалізації товарів (робіт, послуг), майна, сталих пасивів, різних цільових надходжень, пайових та інших внесків членів трудового колективу. До стійких пасивів відносяться статутний, резервний та інший капітали; довгострокові позики; постійно знаходиться в обороті підприємства кредиторська заборгованість (по зарплаті через різницю в термінах нарахування і виплати, по відрахуваннях у позабюджетні фонди, у бюджет, по розрахунках з покупцями і постачальниками та ін.).

Значні фінансові ресурси, особливо на новостворюваних і реорганізованих підприємствах, можуть бути мобілізовані на фінансовому ринку за допомогою продажу акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, що випускаються підприємством; дивідендів і відсотків по цінних паперах інших емітентів, доходів від фінансових операцій, кредитів.

Підприємства можуть одержувати фінансові ресурси від асоціацій і концернів, в які вони входять; від вищестоящих організацій при збереженні галузевих структур; від органів державного управління у вигляді бюджетних субсидій; від страхових організацій. У складі цієї групи фінансових ресурсів, сформованих у порядку перерозподілу, більшу роль відіграють

виплати страхових відшкодувань, і меншу — бюджетні й галузеві фінансові джерела, призначені на чітко обмежений перелік витрат.

Основними джерелами формування власних фінансових ресурсів є амортизаційні відрахування і прибуток від основної операційної діяльності.

Амортизаційні відрахування спрямовуються на відтворення й оновлення основних засобів. На жаль, сьогодні на законодавчому рівні не відрегульовано амортизаційну політику на рівні підприємства. З 1 січня 2003 року обмежено самостійність підприємства у визначенні та застосуванні ставок амортизаційних відрахувань. Зокрема, незважаючи на наявність шести методів нарахування амортизаційних відрахувань, підприємствам рекомендовано використовувати тільки один з них - податковий метод (за умови ведення податкового обліку).

Ми вважаємо, що підприємство має самостійно обирати метод нарахування амортизаційних відрахувань, що дасть можливість суб'єктам господарювання прискорити процес оновлення основних засобів, підвищити продуктивність їхньої активної частини, набагато збільшити розміри власних фінансових ресурсів.

Згідно із положеннями бухгалтерського обліку додатковий капітал поділяється на дві статті: “Додатковий вкладений капітал”, де відбивається емісійний дохід, та “Інший додатковий капітал”, який включає дооцінку основних засобів у зв'язку з їх індексацією, вартість активів, безоплатно отриманих від юридичних та фізичних осіб і використаних на виробничі цілі, а також інші види додаткового капіталу.

Ми вважаємо, що поділ додаткового капіталу на дві статті не має економічного обґрунтування і пропонуємо всі перелічені спрямування (крім індексації основних засобів), урахувувати в одній статті “Додатковий капітал”, а суму дооцінки основних засобів у результаті їх індексації відображати в статті “Статутний капітал”.

Аналізуючи структуру дебіторської заборгованості на підприємствах, нами з'ясовано, що найбільшу питому вагу становить дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги) неоплачені в строк. Зростання простроченої дебіторської заборгованості обумовлено відсутністю чіткого контролю за її

станом, неплатоспроможністю окремих покупців, нестабільністю системи безготівкових розрахунків з покупцями, необґрунтованим наданням пільгових умов оплати відвантаженої продукції постійним комерційним партнерам (перш за все відстрочення оплати рахунків).

З метою зменшення дебіторської заборгованості пропонуємо скоротити термін імобілізації фінансових ресурсів у сферу обігу через застосування знижки до вартості відвантаженої продукції за дострокову сплату покупцями дебіторської заборгованості; впровадження попередньої оплати розрахункових документів.

У сучасних умовах діяльності промислових підприємств неможливо віддати перевагу якомусь одному джерелу формування фінансових ресурсів через негативні наслідки. Так, при використанні лише власних коштів виникає загроза обмеження зростання фінансового потенціалу підприємств, а використання позикових та залучених коштів у значних обсягах, з іншого боку, дійсно надає можливість виживання та прогресивного розвитку в умовах нестабільності, але, з іншого боку, значно підвищує ступінь ризику у фінансовій діяльності підприємств.

Вважаємо за доцільне віднести до методів формування фінансових ресурсів також податкове і фінансове планування. За допомогою цих методів реалізуються функції фінансових ресурсів, проявляється їх сутність. Особливе значення методи податкового планування мають при здійсненні функції відтворення, розвитку підприємства, тому що вони сприяють збільшенню чистого прибутку і можливостей підприємства для здійснення інвестиційної діяльності.

У цьому підході інтереси держави і підприємства співпадають, тому що першочерговим завданням держави і підприємств в Україні, як і раніше, залишається зміцнення фінансової незалежності підприємств. Важливо, щоб у стратегії суб'єкта господарювання був присутній набір легальних чинників успіху, що дозволяють адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним при прийнятті рішень. Від того, наскільки ефективно підприємство вирішить податкові проблеми при формуванні стратегії свого розвитку,

залежать можливості не тільки його економічного зростання, але й суспільного виробництва в цілому.

В економічній літературі серед вчених не існує єдиної точки зору щодо змісту та послідовності фінансового аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства. У зв'язку з цим вважаємо необхідним з'ясувати, в якій послідовності проводити зазначений напрямок аналізу.

Аналіз формування і використання фінансових ресурсів підприємства повинен здійснюватись у такій послідовності:

На першому етапі проводиться аналіз джерел формування капіталу: оцінка структури джерел фінансових ресурсів у цілому, аналіз джерел власних коштів, аналіз джерел позикових коштів, аналіз кредиторської заборгованості.

На другому етапі здійснюється аналіз активів підприємства: аналіз складу і структури капіталу в цілому, аналіз оборотного капіталу, аналіз дебіторської заборгованості.

На третьому етапі аналізується ліквідність балансу підприємства, який передбачає деяку перебудову активів за ознакою ліквідності і пасивів за ознакою терміновості їх погашення. На цьому етапі головною метою є перевірка синхронності надходження і витрачання фінансових ресурсів підприємства, тобто його здатність розраховуватись за своїми зобов'язаннями власним майном за певний період часу.

На четвертому, заключному етапі, проводиться порівняльний аналіз фінансових показників одного підприємства з іншими або за різні звітні періоди, тобто розраховується узагальнюючий рейтинговий показник.

Причому необхідно підкреслити: для методики аналізу формування і використання фінансових ресурсів перші два етапи обов'язкові. Хоча для глибшого дослідження слід продовжити аналіз через вивчення співвідношення окремих статей пасиву і активу балансу підприємства, що запропоновано здійснювати на наступних етапах.

Основою інформаційної бази аналізу формування і використання фінансових ресурсів є Баланс. При аналізі формування і використання фінансових ресурсів підприємств необхідно враховувати інфляційні процеси, які відбуваються в економіці України. В умовах інфляції, у зв'язку із спотворенням

інформації у звітах, користувачі можуть приймати рішення, неадекватні реальним процесам. Об'єктивна оцінка фінансових результатів і в цілому фінансового стану підприємства за показниками звітності без коригування на інфляцію є неможливою.

Врегулювання цих та інших невіршених питань рекомендується покласти на фахову спільку бухгалтерів, аналітиків та аудиторів, яку, враховуючи тісний прямий і зворотній взаємозв'язок між обліком, аналізом і аудитом, доцільно було б створити з метою формування єдиного методологічного та методичного центру.

Висновки. Таким чином, при формуванні фінансових ресурсів підприємства необхідно враховувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які впливають на його функціонування. Будь-яке підприємство залежить від взаємовідносин зі своїми партнерами, попиту на продукцію, тенденцій розвитку галузі, економіки країни та інших незалежних безпосередньо від самого підприємства чинників. Окрім того, внутрішні фактори, до числа яких входять стан основних засобів підприємства і рівень їх механізації, обмеженість виробничої потужності, рівень кваліфікації працюючих та інші теж вимагатимуть врахування певних особливостей при формуванні величини та структури фінансових ресурсів.

Глибоке розуміння механізму формування джерел фінансових ресурсів передбачає аналітичний підхід до показників структури капіталу з точки зору ціни, яку повинно платити підприємство за його залучення та використання. Зазначена ціна виражається у сплаті дивідендів при формуванні статутного капіталу; в ринковій вартості майна, внесеного до статутного капіталу підприємства; у відсотках при умові використання банківського кредиту. Навіть прибуток має свою ціну, оскільки при його відсутності для розвитку підприємства потрібно було б залучати кошти шляхом випуску акцій.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”/ Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”/ Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 „Податок на прибуток” / Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від № .

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 “Об’єднання підприємств”/ Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.07.99 № 163.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс ”/ Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87.

6. Положення про інвентаризацію майна державних підприємств, що приватизуються, а також майна державних підприємств та організацій, яке передається в оренду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 1993 р. N 158.

7. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджено наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001 р.№49/121.